

اقلیم هفت رنگ

محیط طبیعی غنی سرزمین ما پر از تضاد است. در سرزمین ما، دشت‌های سرسبز و حاصل خیز در کنار بیابان‌های خشک و کم‌باران، کوه‌های بلند و سر به فلک کشیده در مجاورت سرزمین‌های پست ساحلی، و مناطق نیمه گرمسیری هم مرز با کوهستان‌های سرد هستند. گیاهان و جانوران هر زیستگاه برای زیستن در آن محیط سازگاری پیدا کرده‌اند. ایرانیان از قدیم از این محیط‌ها بهره‌برداری می‌کرده‌اند.

زیستگاه بیابانی

بیشتر مساحت کشورمان را بیابان تشکیل داده است. به علت کمبود بارندگی، تعداد و تنوع موجودات زنده در این زیستگاه نسبتاً اندک است. بیشتر گیاهان بیابانی برای مبارزه با کم آبی و کاهش تبخیر آب، برگ‌های کوچک و تیغ مانند دارند؛ مانند گیاه «خارشتر». «زاغ بور» یکی از معروف‌ترین پرندگان کویری ایران است. این پرنده می‌تواند در میان بوته‌های کویری به خوبی بدود. ایرانیان قدیم برای تأمین آب زیستگاه‌های خشک بیابانی، آبراهه‌هایی به نام «قنات» حفر می‌کردند و آب را از مناطق دوردست کوهستانی به مناطق مسکونی می‌رساندند.

زیستگاه کوهستانی

زیستگاه‌های کوهستانی آب و هوای سردتر و بارندگی بیشتری دارند. گیاهان مناطق کوهستانی برای مبارزه با سرما بیشتر علفی یا بوته‌ای‌اند. هنگام سرمای شدید، برخی از جانوران کوهستان‌ها، مانند «گوسفند وحشی»، به مناطق گرم‌تر مهاجرت می‌کنند. رنگ بعضی دیگر مانند «راسو» از قهوه‌ای به سفید تغییر می‌کند. صخره‌های کوهستانی زیستگاه برخی از مردمان مناطق کوهستانی کشورمان بوده‌اند. مردم این مناطق در غارهایی که اغلب با ابزارهای دستی در صخره‌های کوهستانی به وجود می‌آوردند، زندگی می‌کردند.

زیستگاه استپی

قسمت بزرگی از سرزمین ما را بوته‌زارهای کوتاه که «استپ» نامیده می‌شوند، پوشانده‌اند. گیاه «گون» که ماده «کتیرا» را از انواعی از آن استخراج می‌کنند، در استپ‌های کشورمان به فراوانی می‌روید. جانوران استپ مانند خرگوش و آهو می‌توانند سریع بدوند. در استپ‌های پهناور کشورمان دام‌داری و کشاورزی رواج دارد.

تنب کوچک
تنب بزرگ
ایوموسی

دریای عمان

زیستگاه‌ها در خطر

فعالیت‌های انسان همراه با رویدادهای طبیعی مانند کمبود باران یا سیل، زیستگاه‌های کشورمان را در معرض خطر نابودی قرار داده است. به همین علت مناطقی از زیستگاه‌های ایران تحت حفاظت «سازمان محیط‌زیست» قرار دارند. مناطق حفاظت‌شده را می‌توان به سه گروه تقسیم کرد:

ذخیره‌گاه‌های زیست کره

این مناطق که به کمک سازمان‌های بین‌المللی مانند «یونسکو» تعیین و حفاظت می‌شوند، عبارت‌اند از: منطقه حفاظت‌شده آرسباران، منطقه حفاظت‌شده آرژن، منطقه حفاظت‌شده گنو، پارک ملی گلستان، پارک ملی کویر، منطقه حفاظت‌شده خَرا، پارک ملی دریاچه ارومیه، پناهگاه حیات‌وحش میانکاله، پارک ملی و پناهگاه حیات‌وحش توران، منطقه حفاظت‌شده دنا، پارک ملی و منطقه حفاظت‌شده تنگ صیاد.

مناطق چهارگانه

مناطق هشتتند که از سوی سازمان محیط‌زیست ایران تحت حفاظت قرار دارند. این چهار نوع منطقه عبارت‌اند از:

- پارک‌های ملی و چشم‌اندازهای طبیعی مهم؛
 - آثار طبیعی ملی شامل پدیده‌ها یا مجموعه‌های گیاهی جانوری کم‌نظیر؛
 - پناهگاه‌های حیات‌وحش؛
 - مناطق حفاظت‌شده.
- و همچنین برای ترمیم جمعیت جانوری
- مناطق شکار ممنوع: شکار جانوران وحشی در مناطقی از کشور که تعداد و تنوع جانوران وحشی در آنها رو به کاهش گذاشته است، به مدت چند سال ممنوع اعلام می‌شود.

زیستگاه خزری
زیستگاه خزری که در شمال کشورمان قرار گرفته، به علت بارندگی زیاد معمولاً سرسبز است. بیشتر زیستگاه خزری از جنگل پوشیده شده است و موجودات زنده بسیاری در آن زندگی می‌کنند. «سمور جنگلی»، «مرال» و «شوکا» از جانوران خاص این زیستگاه‌اند. کشت برنج، چای و مرکبات در زیستگاه خزری رواج دارد.

زیستگاه زاگرسی
زیستگاه زاگرسی از شمال غربی تا جنوب شرقی کشورمان و در امتداد رشته‌کوه زاگرس امتداد دارد. بیشتر این زیستگاه از درختان بلوط پوشیده شده که به صورت جنگل درآمده است. «سنجاب ایرانی» یکی از جانورانی است که فقط در این زیستگاه زندگی و از میوه‌های بلوط تغذیه می‌کند. در ایران، نخستین آثار زندگی آدمیان غارنشین پیش از تاریخ در کوهستان‌های زاگرس یافت شده است.

زیستگاه بلوچی
زیستگاه بلوچی شامل سواحل دریای عمان و قسمتی از خلیج فارس است که هوای گرم دارد. جانوران این زیستگاه به علت شباهت و مجاورت با هندوستان، بیشتر شبیه جانوران هندوستان هستند. خَرا، آکاسیا، کنار و کهور از درختان این زیستگاه‌اند. جنگل‌های خَرا که در مناطق جزر و مدی دریا قرار دارند، اندام‌هایی شبیه ریه دارند و هنگام مد دریا با آنها تنفس می‌کنند. «تمساح پوزه کوتاه» فقط در این زیستگاه در بلوچستان زندگی می‌کند. بخش جنوبی بلوچستان ایران در این زیستگاه قرار دارد.

زیستگاه بیشه‌زار خوزستانی
دشت‌های کم‌ارتفاع و گسترده گرم که رودخانه‌های پر آب از میان آن‌ها گذر می‌کنند. این زیستگاه، زیستگاه اصلی گوزن زرد ایرانی است. شیر ایرانی نیز روزگاری در این بیشه‌زارها زندگی می‌کرد.

	زیستگاه جنگلی خزر		زیستگاه استپی
	زیستگاه جنگلی زاگرس		زیستگاه بیابانی
	زیستگاه بیشه‌زار خوزستان		زیستگاه کوهستانی مرتفع
	زیستگاه بلوچی		

